www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Research Article / Araştırma Makalesi

Ortaöğretimdeki Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumunu Güçlendirmeye Yönelik Bir Çalışma: Üsküdar Örneği*

A Study to Stengthen the School Adaptation of International Students: Uskudar Case

Adem Kalebaşı** - Fethi Güngör*** - İsmail Barış****

Abstract: This study, which is a protective-preventive and supportive school social work study based on the empowerment approach, aims to reduce the exclusion of international students in secondary education from peer-peer groups and to increase their adaptation to school. In the qualitative phase of the study, in which mixed design was used, the problems and needs of international students in the psychosocial field were determined by interviewing the parents, teachers and school administrators of international students. The data obtained were combined with the results of the research conducted with international students in the literature and used as a basis to prepare the International Students' School Adaptation Program. The effect of the education program prepared in the quantitative phase of the research on the exclusion of international students from friend-peer groups and their level of school adaptation was examined. The research was carried out in an official secondary education institution in Üsküdar, Istanbul, in the 2020-2021 academic year with the participation of international students from all grades. After the International Students' School Adaptation Program, the school adjustment scores of the students in the experimental group increased compared to the students in the control group. This increase remained stable in the monitoring measurement, which took place four weeks later. In terms of exclusion scores from friend-peer groups, the exclusion scale scores of the students in the experimental group increased compared to the students in the control group. Increasing scores on the scale are related to adaptation, while low scores are related to exclusion. In the follow-up measurement of the permanence of the training performed four weeks after the group work, it is observed that the permanence of the training continues despite a partial decrease. These results show that the empowerment-based psychosocial education program is effective on international students' school

---

* Bu makale birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir. Araştırma için Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 09.11.2020 tarihi 01 sayılı kararı ile etik kurulu onayı alınmıştır.

** Sorumlu Yazar: Dr., MEB
Corresponding Author: Dr. Rapublic of Türkiye, Ministry of National Education
ORCİD 0000-0001-9768-0476
admklbs@gmail.com
*** Prof. Dr., Yalova Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.
Prof. Dr., Yalova University, Faculty of Human and Social Sciences, Social Service
ORCİD 0000-0003-2581-0205
fethi.gungor@yalova.edu.tr
**** Prof. Dr. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Prof. Dr. Uskudar University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Services
ORCİD 0000-0001-8371-1243
ismail.baris@uskudar.edu.tr

Cite as/ Atıf: Kalebaşı, A., Güngör, F. & Barış, İ. (2022). Ortaöğretimdeki uluslararası öğrencilerin okula uyumunu güçlendirmeye yönelik bir çalışma: Üsküdar örneği. *Turkish Studies - Economy*, *17*(2), 303-323. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.58192
Received/Geliş: 30 March/Mart 2022
Accepted/Kabul: 25 June/Haziran 2022
Published/Yayın: 30 June/Haziran 2022
Checked by plagiarism software
© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY-NC 4.0

adjustment and exclusion from friend-peer groups. Ethics committee approval was obtained for the study from the Human Research Ethics Committee of Yalova University with the election number 01 on 09.11.2020.

Structured Abstract: In recent years, the number of international students has been increasing in schools under the Ministry of National Education in Turkey. The most important reason for the increase in the number of international students in the education system is the political, social and economic instability in the surrounding countries. Considering that the social and economic problems that emerged in the surrounding countries, including the civil wars, continue for a long time, it is predicted that the increase in the number of international students in the education system in Turkey will continue. The fact that a significant part of the immigrants who came to Turkey voluntarily or compulsorily as a result of the problems experienced do not want to return to their country, highlights the integration programs to the country and the school. Some of the children in the education age who voluntarily come to the country to get a better education or are forced to relocate as a result of the problems experienced are excluded from the education system due to economic problems and language barriers. Some of these children have difficulty in adapting to school due to negative experiences such as cultural differences and social exclusion. Practices carried out before a crisis occurs or without any problems are called prevention work. Prevention programs are school social work activities that usually require intense effort to raise awareness by making presentations to school stuff, students, parents and the community. This study, which is a protective-preventive and supportive school social work study based on the empowerment approach, aims to reduce the exclusion of international students in secondary education from friendpeer groups and to increase their adaptation to school. The research was designed with a transformative design, one of the mixed method designs. The transformation-oriented research design provides a framework in which the needs of groups that are not adequately addressed, left on the sidelines, and may face various discrimination and oppression are prioritized, and aims to bring about social change. Within the scope of the study, firstly, the qualitative data collection stage was carried out. With the qualitative method applied primarily in the research process, the problems and needs of international students studying in secondary education were examined from the point of view of the students' teachers, school administrators and parents with semi-structured interview forms. The data obtained from the international students' families, teachers and school administrators were compared with the results of the research on international students available in the literature, and the results were combined under common themes. These themes, combined on the basis of needs and problems, formed the basis of the psychosocial education program prepared by the researcher for the empowerment of international students. In the qualitative aspect of the research using mixed design, the problems and needs of international students in the psychosocial field were determined by interviewing the parents, teachers and school administrators of international students. The data obtained were combined with the results of the research conducted with international students in the literature and used as a basis to prepare the Program for International Students' Adaptation to School. The International Students' School Integration Program (ISSIP) aims to empower international students in a group setting with other students. In the quantitative aspect of the study, the effect of the prepared education program on the exclusion from friend-peer groups and school adjustment levels of international students was examined. To determine this effect, a 2x3 quasi-experimental design including pre-test, post-test and follow-up measurement was used. In the study, a purposeful sampling technique was used, which can provide in-depth information by reaching individuals and groups who are thought to find the most appropriate answer for the research problems, considering the long-term difficulty of reaching the students in the official secondary schools affiliated to the Ministry of National Education, where international students and Turkish students are co-educated. Developed by the researcher on the basis of the empowerment approach, the International Students' School Integration Program (ISSIP) was applied to the experimental group in 8 sessions for 8 weeks. No application was made to the control group. The research was carried out in an official secondary education institution in Üsküdar district in Istanbul in the 2020-2021 academic year with the participation of 22 international students and 22 Turkish students from all grades. The analyzes of the measurements of the experimental and control groups applied to the School Adjustment Scale and the Exclusion from Friend-Peer Groups Scale were performed with Wilcoxon Signed Ranks test, Friedman test and Mann Whitney U tests. In the study, permission was obtained from the university ethics committee within the framework of ethical rules. Informative consent form was obtained from the students and their parents. According to the results of the qualitative dimension of the research, international students have difficulties in establishing friendship relations, inability to adapt, have difficulties in expressing themselves, and being excluded from games and activities are the problem areas that families and teachers commonly express. According to families, international students experience problems such as being bullied, withdrawn,

teased, phone addiction and absenteeism from school. According to the teachers and school administrators of international students, international students experience various problems in psychosocial areas such as longing for family, the need for protection and support, loneliness, grouping among themselves, peer pressure, differences in the use of gestures and mimics, and cultural differences. According to the quantitative dimension results of the study, international students have lower school adjustment scores and higher exclusion scores from peer friend groups than Turkish students. These results are also compatible with the qualitative dimension results of the research. After the International Students' School Integration Program, the school adjustment scores of the students in the experimental group increased compared to the students in the control group. This increase remained stable in the follow-up measurement performed four weeks later. In terms of exclusion scores from friend-peer groups, the exclusion scale scores of the students in the experimental group from the friend-peer groups increased compared to the students in the control group. Increasing scores on the scale are related to adjustment, while low scores are related to exclusion. In the follow-up measurement of the permanence of the training performed four weeks after the group work, it was observed that the effect of the training continued despite the partial decrease in the permanence. These results show that the empowerment-based psychosocial education program is effective on international students' school adjustment and exclusion from friend-peer groups. Aiming to increase the adaptation of international students to school and to reduce exclusion from friend-peer groups this study can be applied by social workers and guidance teachers within the scope of protective-preventive, developmental services and intervention programs, as well as by schools with international students, guidance research centers, local governments, public health centers and nongovernmental organizations. Ethics committee approval was obtained for the study from the Human Research Ethics Committee of Yalova University with the election number 01 on 09.11.2020.

Keywords: School Social Work, ınternational students, empowerment approach, school adaptation, exclusion

Öz: Güçlendirme yaklaşımına dayalı koruyucu-önleyici ve destekleyici bir okul sosyal hizmeti çalışması olan bu çalışma ortaöğretimde eğitim gören uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanmalarını azaltmayı ve okula uyumlarını artırmayı amaçlanmaktadır. Karma desen kullanılan araştırmanın nitel boyutunda uluslararası öğrencilerin psikososyal alanda yaşadığı sorunlar ve ihtiyaçları uluslararası öğrencilerin velileri, öğretmenleri ve okul idarecileriyle görüşülerek tespit edilmiştir. Elde edilen veriler literatürde uluslararası öğrencilerle yapılan araştırma sonuçlarıyla birleştirilerek Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programını hazırlamak için zemin olarak kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda, hazırlanan eğitim programının uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ve okula uyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma İstanbul ili Üsküdar ilçesinde resmî bir ortaöğretim kurumunda her sınıf düzeyinden toplam 44 uluslararası öğrencinin katılımıyla 2020-2021 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı sonrasında deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre okula uyum puanları artmıştır. Bu artış dört hafta sonra gerçekleştirilen izleme ölçümünde de kalıcılığını korumuştur. Arkadaş-akran gruplarından dışlanma puanları açısından deney grubundaki öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ölçeği puanları kontrol grubundaki öğrencilere göre artmıştır. Ölçekten alınan puanların artması uyumla ilgiliyken düşük puanlar dışlanmayla ilgilidir. Grup çalışmasından dört hafta sonra eğitimin kalıcılığına ilişkin gerçekleştirilen izleme ölçümünde ise eğitimin kalıcılığının kısmen azalmasına rağmen etkisinin devam ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar güçlendirme temelli psikososyal eğitim programının uluslararası öğrencilerin okula uyum ve arkadaş-akran gruplarından dışlanma düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Araştırma için Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 09.11.2020 tarihi 01 sayılı kararı ile etik kurulu onayı alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Sosyal Hizmeti, uluslararası öğrenciler, güçlendirme yaklaşımı, okula uyum, dışlanma

Giriş

Son yıllarda Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda uluslararası öğrenci sayısı artmaktadır. Bu artışın sebeplerinden en önemlisi çevre ülkelerde yaşanan siyasi, sosyal ve

ekonomik istikrarsızlıklardır. İç savaşlar da dâhil olmak üzere çevre ülkelerde ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunların uzun süre devam ettiği düşünüldüğünde Türkiye'de eğitim sistemindeki uluslararası öğrenci sayısında artışın devam edeceği öngörülmektedir. Yaşanan sorunlar neticesinde Türkiye'ye zorunlu ya da gönüllü olarak gelen göçmenlerin önemli bir kısmının ülkelerine geri dönmek istememesi ülkeye uyum programlarını öne çıkarmaktadır. Daha iyi bir eğitim almak için gönüllü olarak ülkeye gelen ya da zorunlu olarak yer değiştiren eğitim çağındaki çocukların bir kısmı ekonomik sorunlar, çocuk işçiliği, dil engeli gibi nedenlerle eğitim sistemi dışında kalmaktayken (Kalebaşı ve Güngör, 2019; SETA & Theirworld, 2017) çocukların bir kısmı da kültürel farklılıklar, yalnızlık ve sosyal dışlanma gibi olumsuz deneyimler nedeniyle okula uyum sağlamakta güçlük çekmektedirler (Aykut, 2019; Gülüm ve Akçalı, 2018; Sarıtaş vd., 2016; Sarıahmetoğlu, 2019; Snoubar, 2017; Taylan, 2019; Turan ve Polat, 2017).

Sosyal çalışma mesleği, birey ve toplumun iyilik halini geliştirmek için öncelikle sosyal değişim ve insan ilişkilerinde sorun çözme ve güçlenmeyi hedefler. Sosyal adalet ilkesi sadece ekonomik eşitlik ve sosyal yardımlaşmayı değil, bireylerin hayatları üzerinde kontrol sahibi olmaları, karar alma, uygulama gücü ve fırsat eşitliğini de içerir (Özgür, 2014: 31). Sosyal çalışma disiplinin özel bir alanı olan okul sosyal hizmeti sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkeleri doğrultusunda bütün öğrencilerin okula erişimine ve uyumuna yönelik çalışır. Okula erişim ve uyum bütün çocuklar için önemli olduğu gibi eğitim sisteminden dışlanma ihtimali olan engelliler, göçmenler, maddi zorluklar yaşayan çocuklar ve uluslararası öğrenciler için de çok önemlidir. Bu öğrencilerin diğer öğrencilerle birlikte eğitim görmesi, okul ortamından ve sosyal etkinliklerden dışlanmaması için okula uyum sağlayıcı programlar uygulanarak öğrencilerin güçlendirilmesi önem kazanmaktadır (Sakız, 2016, s. 68). Bu amaçla, yüz yılı aşan bir süredir çeşitli ülkelerde eğitim ortamında öğrenci destek hizmetlerinin bir parçası olarak var olan okul sosyal hizmeti alanında en çok başvurulan güçlendirme yaklaşımı bu çalışmada zemin olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda; koruyucu, önleyici, eğitici ve destekleyici bir okul sosyal hizmet uygulaması olarak öğrencilerin psikososyal ihtiyaçları doğrultusunda güçlendirme temelli olarak geliştirilen eğitim programının uluslararası öğrencilerin okula uyumları üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme kavramının içinde yer alan güç kavramı güçlendirme süreçlerini anlamakta anahtar bir kavramdır. İnsan iletişimin odağında yer alan güç, kavram olarak insanların bir şeyleri bağımsız olarak yapabilmeleri ve diğerleri üzerinde ikna, teşvik ya da zorlamayla kontrol sahibi olmaları olarak tanımlanabilir (Pierson & Thomas, 2010, s. 408). Gücü anlamak için güç kavramı yanında güçsüzlük kavramını da anlamak önemlidir. Güçsüzlük; umutsuzluk duygusu, güven azlığı, yabancılaşma, çaresizlik ve kendini zayıf hissetmeyle ilişkilidir. Zaman zaman bütün insanlar güçsüzlük duygusu yaşasalar da evsizler, çocuklar, yaşlılar, engelli bireyler, eski hükümlüler, sığınmacılar gibi bazı gruplar güçsüzlük deneyimini daha yoğun yaşamaktadırlar (Thompson, 2016, s. 38-39).

Güçlendirme kavramı ise bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların kişisel, kişilerarası, sosyoekonomik ve politik olarak güç elde etmelerini sağlamak için imkânlarının iyileştirilmesini desteklemektir (Barker, 1995, s. 103; Pigg, 2002, s. 109). Güçlenme sürecinde insanların ve grupların olumlu özelliklerinin öne ve ortaya çıkarılması, beslenmesi ve geliştirilmesi önem kazanmaktadır (Kirst-Ashman & Zastrow, 2014, s. 39; Weick vd., 1989, s. 353). Kendini güçsüz hisseden danışanlar (öğrenciler) güçlendirme süreci sonucunda başarıyla, kontrolle, güçle tanıştıkça kendilerini yeniden değerlendirecekleri farkındalık içeren bir çıktıya ulaşacak ve değişimi mümkün göreceklerdir.

Güçlendirme yaklaşımı dezavantajlı gruplarla çalışan eğitimci, sosyal çalışmacı ve psikologların çalışmalarıyla teorik zeminini bulmuştur. Güçlendirme yaklaşımının teorik zeminini oluşturanların başında gelen Poulo Freire'ye göre (Askheim, 2010) sorgulama, kişisel deneyimin paylaşılması, farkındalığın artırılması ve eylem yoluyla değişimin olabileceğini ifade etmektedir

(Lee, 2001, s. 35). Güçlendirme yaklaşımı güçsüz grupları desteklemek, sosyal adalet ve eşitliği sağlamak için geliştirilmiştir.

Güçlendirme bakış açısı; patoloji, hastalık, bozukluk ve kişisel noksanlıklara odaklanmak yerine dayanıklılığa vurgu yaparak terapi endüstrisinin geleneksel paradigmasında değişikliği temsil etmektedir (Davis & Vormer, 2003, s. 17). Sosyal çalışmacı, eksikliklerle ilgilenmek yerine durumu ele almada daha fazla pozitif yeniden çerçeveleme ve güç tanımı yapar (Early ve Glenmaye, 2000, s. 123). Danışan adına sorun çözmez, işbirliği içinde çalışır. Çünkü güçlendirme tek taraflı değil ancak birlikte gerçekleştirilebilir. Bounds ve Hepburn'ün (1996) ifade ettiği gibi insanlar başkaları tarafından güçlendirilemezler ancak kendileri güçlenmelerini sağlayabilirler (Thompson, 2016, s. 43). Güçlendirme sürecinde danışanlarının esnekliğine, direncine ve değişebilme kapasitesine inanır (Blundo, 2001, s. 303). Danışanla kişisel, kişilerarası ve sosyopolitik çevre olmak üzere üç düzeyde güçlendirme temelli değerlendirme yapar (Parsons, 2002, akt. Teater, 2015).

Güçlendirme bakış açısında insanlarla yakınlık ve bağlantı kurmak "*ortaklık*" teması içinde gerçekleşir. Bu ilişkide gücü paylaşma isteği önemlidir. Çünkü güç paylaşımı içermeyen uygulamalar faydalı sonuçlar ortaya koyabilir ancak sonuçlar güçlendirme içermez (Breton, 1994, s. 41). Güçlendirmenin kendisi ve güçlendirme yaklaşımı değişim gücünü semboller ve yardım kelimeleriyle gerçekleştirir. Bu yaklaşım; bireylerin kendilerini kişisel olarak güçlendirmeleri, keza grupları ve toplulukları güçlendirmek için harekete geçirici kelimeler kullanır. Mesela ilgi, umut, güç ve dayanıklılık, değişim için enerji verip kişileri harekete geçiren sembollerle dolu önemli kelimelerdir (Lee, 2001, s. 4).

Güçlendirme sürecinin nasıl gerçekleştirileceğini açıklayan iki kavram *bilincin ve işbirliğinin* artırılmasıdır. Freire'nin pedagojisinden üretilen bu iki kavramdan *bilinçlenme süreci*, danışanların zor hayat şartlarını oluşturan sosyal ve yapısal faktörleri analiz ederek sorunlarının üstesinden gelebilecek durumları anlama sürecidir. *İşbirliği* ise danışanların kişisel durumları ile yapısal ve sosyal şartlar arasındaki bağlantının kurulmasıdır (Askheim, 2010, s. 234). Sosyal çalışmacılar ile danışanlar bu sürecin anlaşılması ve güçlendirme için karşılıklı saygı, işbirliği, güven ve açıklık içinde çalışır. Çalışmanın özü, güven ve yakınlıktır. Güçlendirme sürecinde diğer önemli bir kavram *kontrol*dür. Bireylerin hayatları üzerinde kontrolü elde etme yetisi kendi kaderini tayin etme ile ilişkilidir. Breton (1994, s. 39) insanların yetenek ve becerilerini tanımanın ancak güven ilişkisi ile mümkün olacağını, bireylerin motivasyon, beceri ve yeteneklerini tanıyıp değer vermedikçe hayatlarında kontrol duygusu kazanamayacaklarını ifade eder.

Güçlendirmenin ana konularından birisi de sosyal çalışmacıların *bağımlılık* oluşturmaktan kaçınmaları gerekliliğidir (Thompson, 2016, s. 68). Bağımlılık ilişkisi güçlendirme felsefesinin zıddıdır. Danışanı güçlendirmekten çok güçsüzleştirmekte ve ona zarar vermektedir. Güçlendirme yaklaşımı ile ilgili bir diğer kavram *dayanaklılık*tır. Dayanıklılık bireyin, ailenin, grubun ve topluluğun sıkıntıları atlatabilme, problem, karmaşa ve zorluk karşısında dahi işlevini sürdürebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Norman, 2000, s. 3).

Ekolojik perspektifin birey ve çevre arasındaki karşılıklı ilişki ve bağımlılık önermesinden temellenen güçlendirme yaklaşımı (Lee ve Hudson, 2017) kişisel ve kişilerarası güçlendirmeye temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda okul sosyal çalışmacıları ekolojik bakış açısıyla öğrenci yanında öğrencinin ailesi ve çevresini de değerlendirme süreci içine alırlar.

Okul Sosyal Hizmeti

Okul sosyal hizmeti öğrenci destek hizmetlerinin bir parçası olarak öğrenci, aile ve eğitim çevresine ihtiyaçlar doğrultusunda farklı boyut ve düzeylerde hizmetler sunan mesleki bir etkinlik alanıdır. Sosyal hizmet disiplininin önemli ve özel bir alanı olan okul sosyal hizmeti, okul çağındaki çocukların eğitim haklarına ulaşmalarını engelleyen her türlü sorunun aşılmasında çeşitli rol ve sorumluluklar üstlenmektedir (Duman, 2000, s. 35). Okul ortamında sosyal hizmet

uygulamasının odağı; öğrencinin okula erişimi, okula devamlılığı ve okul başarısını etkileyen biyopsikososyal faktörler, risk analizi, koruma ve önlemedir. Okula yeni gelen göçmenlerin okul hayatına ve kültürüne uyum sağlamada güçlük yaşayan çocukları, özel gereksinimli kaynaştırma öğrencileri ve aileleri, çeşitli psikososyal nedenlerle okula devamsızlık yapan ve okuldan ayrılmak zorunda kalan çocuklar, yüksek riskli ortama sahip ailelerden gelen çocuklar, ciddi hastalıklara, travmalara maruz kalan öğrenciler, aileleri ve çevreleri okul sosyal hizmetinin müdahale edeceği gereksinim gruplarından bazılarıdır (Louise Osmond, 2005, s. 332-333; Turner, 2005, s. 331-332).

Sosyal çalışmacı okulun bulunduğu bölgeye ve kültüre uygun olarak ihtiyaçlar doğrultusunda müdahaleler geliştirir. Aynı zamanda okulun amaçları ve öğrencilerin beklentileri de okul sosyal hizmetinin uygulama geliştirme pratiğini etkilemektedir. Sadece öğrenci merkezli değil, okuldaki tüm birimleri kapsayıcı bir yaklaşım içinde çatışmaları çözerek olumlu bir okul ikliminin oluşmasına katkı sunar (Alverez vd., 2013, s. 240). Okul türüne bakmaksızın tüm öğrenci ve öğretmenlerin güçlendirilmesini amaçlar. Aile ve toplumla çalışarak grup terapisi, kriz müdahalesi, farklı kültürel ve ekonomik geçmişten gelen grupların okula uyumunu sağlamaya yönelik hizmetler sunar (Jarolmen, 2017, s. 9). Koruyucu önleyici çalışmalar çerçevesinde kriz yönetimi, yas müdahalesi, okuldan ve toplumdan dışlanma, boşanma ve şiddet sonucu psikososyal alanda ortaya çıkan sorunları yönetir (Duman ve vd., 2014, s. 10-11). Okul sosyal hizmeti standart okul kuralları ve başarı değerlendirme kriterleri karşısında okuldaki farklı beceri ve yeteneklere sahip göçmenler, özel gereksinimli öğrenciler gibi öğrencileri destekleyerek, onları güçlendirip uyum kapasitelerini artırarak eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya çalışır (Turner, 2005, s. 331-332). Çocukların duygusal ve sosyal yetkinliklerini geliştirmek için okul, ev ve toplum arasında köprü görevi görerek eğitimde fırsat eşitliği sağlamayı amaçlar (NASW, 2012, s. 1).

Kriz ortaya çıkmadan ya da herhangi bir sorun yaşanmadan gerçekleştirilen uygulamalar önleme çalışması olarak adlandırılır. Önleme programları; okul personeline, öğrenci, veli ve topluma sunum yaparak farkındalık kazandıran genellikle yoğun çaba gerektiren bir okul sosyal hizmet faaliyetidir. Bu programlarla tek bir birey yerine çok sayıda bireye odaklanılır ve hazırlanma sürecinde ekolojik ve çok kültürlü bağlam dikkate alınır (Conyne, 2000, s. 840). Madde bağımlılığını önleme, çocuk istismarını önleme ve şiddeti önleme gibi önleme programların okullarda olumlu sonuçlar ortaya koyduğu raporlanmıştır. Bu programlar öğrencinin okula devamını ve aidiyet duygusunu artırmış, akademik başarısının geliştirilmesinde ve sağlık problemlerinin önlenmesinde rol oynamıştır (Jonson-Reid, 2009, s. 67).

Eğitime ve okula erişim sağlama, eğitimde fırsat eşitliği bütün çocuklar için önemli olduğu gibi bir kısmı dezavantajlı gruplar içinde yer alabilecek olan uluslararası öğrenciler için ayrıca önem arz etmektedir. Fırsat eşitliği ve her çocuğun eğitime erişimi hedefi doğrultusunda uluslararası öğrencilerin okul ortamından dışlanmaması ve okula uyumu da sosyal hizmetin sorumluluğundadır. Bu öğrencilerin diğer öğrencilerle birlikte eğitim görmesi, okul ortamından ve sosyal etkinliklerden dışlanmaması, okula uyum sağlayıcı programlar uygulanarak öğrencilerin güçlendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışmada sosyal hizmet disiplininde sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım gibi önemli yeri olan; bireylerin, grupların ve toplulukların kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmaları, kendi kaynak ve güçlerini fark ederek bunları aktifleştirmelerini amaçlayan güçlendirme yaklaşımı uluslararası öğrencilerin sorunlarla baş etmesinde zemin olarak kullanılmıştır.

Bu amaçla çalışmanın ilk aşamasında uluslararası öğrencilerin psikososyal alanda yaşadığı sorun ve ihtiyaçlar ortaya çıkarılmış ve bu sonuçlar güçlendirme yaklaşımı temelinde eğitim programı oluşturulmasına zemin hazırlanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise hazırlanan eğitim programının uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanması ve okula uyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel ve nitel veri analizinin kullanıldığı karma araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma karma yöntem desenlerinden dönüştürücü desenle tasarlanmıştır. Dönüşüm odaklı çerçeve yeterince ele alınmamış, kenarda kalmış grupların ihtiyaçlarının ön plana alındığı bir çerçeve sunmaktadır. Bu amaçla çeşitli grupların problemleri, ayrımcılık ve baskı gibi konularda literatür çalışması gerçekleştirilerek dönüştürücü paradigma içinde, değişim odaklı ve güçlendirici bir perspektifle sosyal değişimi sağlamayı amaçlamaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2015). Karma desenli araştırmalarda nitel ve nicel yaklaşımların bütünleştirilmesi ve birleştirilmesi bir amaca uygun olarak gerçekleştirilmelidir (Alkan vd., 2019). Araştırmacı bir aşamanın sonuçlarını diğer aşamanın verilerini oluşturmasında bağlantı kurma stratejisi kullanarak birleştirebilir. Bu çalışmada nitel araştırma nicel araştırmaya veri sağlamak ve onu desteklemek için kullanılmıştır. Araştırma sürecinde öncelikli olarak uygulanan nitel yöntemle ortaöğretimde eğitim gören uluslararası öğrencilerin sorunları ve ihtiyaçları yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla öğrencilerin öğretmenleri, okul idarecileri ve velilerinin bakış açısıyla incelenmiştir. Elde edilen verilerle literatürde mevcut uluslararası öğrencilere ilişkin araştırma sonuçları karşılaştırılarak sonuçlar ortak temalar altında birleştirilmiştir. İhtiyaç ve sorunlar temelinde birleştirilen bu temalar uluslararası öğrencilerin güçlendirilmesine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim programına temel teşkil etmiştir.

Araştırmanın nicel boyutunu, Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı'nın ortaöğretimde eğitim gören uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ve okula uyumları üzerine etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Bu etkiyi belirlemek için ön-test, son-test ve izleme ölçümünü içeren 2x3'lük yarı deneysel desen kullanılmıştır. Grupların eşleştirilip rastgele deney ve kontrol gruplarına atandığı çalışmalar yarı deneysel desenli çalışmalardır (Büyüköztürk ve vd., 2012). Araştırmanın deneysel deseni Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Deneysel Deseni

Gruplar	Ön test	İşlem	Son test	İzleme
Deney	OUÖ+AAGDÖ	UÖOUP	OUÖ+AAGDÖ	OUÖ+AAGDÖ
Kontrol	OUÖ+AAGDÖ	-	OUÖ+AAGDÖ	OUÖ+AAGDÖ

OUÖ: Okula Uyum Ölçeği
AAGDÖ: Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği
UÖOUP: Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı

Araştırmada uluslararası öğrenciler ile T.C. vatandaşı öğrencilerin karma eğitim aldığı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ortaöğretim okullarındaki öğrencilere uzun süre ulaşmanın zorluğu dikkate alınarak amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme araştırmacının araştırma problemleri için en uygun cevabı bulacağını düşündüğü birey, grup, kurum ya da belgeleri içerir. Çalışmanın amacına bağlı olarak araştırmacı için zengin ve derinlemesine bilgi sağlar. Belirli özelliklere sahip bireylerle ulaşılması zor bilgilere erişmek gibi özel durumlarda araştırmacı tarafından tercih edilebilir (Saruhan ve Özdemirci, 2016, s. 201).

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Üsküdar ilçesinde uluslararası öğrenciler ve T.C. vatandaşı diğer öğrencilerin birlikte eğitim gördüğü Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî ortaöğretim okullarındaki uluslararası öğrencilerin velileri, öğretmenleri ve okul idarecileri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem olarak hem zorunlu göç sonrası Türkiye'ye gelen Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü hem de çeşitli ülkelerden eğitim almak için ülkemize gelen uluslararası öğrencilerin bulunduğu bir imam hatip lisesi seçilmiştir.

2020-2021 eğitim ve öğretim yılında Üsküdar ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda 930 uluslararası öğrenci mevcuttur. Ortaöğretim düzeyinde ise 258 uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 206'sı Anadolu İmam Hatip Liselerinde eğitim görmektedir (Üsküdar MEB Strateji Geliştirme Bölümü, 2020-2021). Araştırma 2020-2021 eğitim ve öğretim

yılında İstanbul ili Üsküdar ilçesinde erkek öğrencilerin öğrenim gördüğü bir Anadolu İmam Hatip Lisesinde yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Üsküdar ilçesinde 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören 22 uluslararası öğrenci ve bu öğrencilerin sınıflarından seçilen 22 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenci, aynı okuldan 14 uluslararası öğrenci velisi, uluslararası öğrencilerin derslerine giren 25 öğretmen ve 3 okul idarecisinden oluşturmaktadır. Toplam 44 öğrenciden 18'i deney gurubunda, 18'i ise kontrol grubunda yer almaktadır. Deney ve kontrol gruplarına seçilen öğrenci sınıf düzeylerinin benzer özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma için Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 09.11.2020 tarihi 01 sayılı kararı ile etik kurulu onayı alınmıştır.

Nitel Boyut

Araştırmanın nitel boyutunda ortaöğretimde eğitim gören uluslararası öğrencilerin psikososyal alanda yaşadıkları sorunlar ve ihtiyaçları yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla öğrencilerin aileleri, öğretmenleri ve okul idarecilerinin bakış açısıyla ortaya çıkarılmıştır. Uluslararası öğrencilerin velileri, öğretmenleri ve okul idarecileriyle yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış formlar kullanılarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Uluslararası öğrencilerin derslerine giren öğretmen/ okul idarecilerine göre uluslararası öğrenciler psikososyal alanda hangi zorluklar yaşamaktadırlar?
2. Uluslararası öğrencilerin velilerine göre uluslararası öğrenciler Türkiye'de okula uyum sağlamakta hangi zorlukları yaşamaktadırlar?

Nicel Boyut

Araştırmanın nicel boyutunu araştırmanın ilk aşamasından elde edilen verilerle geliştirilen Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı'nın (UÖOUP) ortaöğretimde eğitim gören uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ve okula uyumları üzerine etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışma 2021 baharında gerçekleştirilmiştir. Nicel boyutta uluslararası öğrencilerin okula uyumunu test etmeye yönelik aşağıdaki hipotezler kurulmuştur.

H1: Uluslararası öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamaları, T.C. vatandaşı öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşüktür.

H2: Uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test puan ortalamaları, T.C. vatandaşı öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşüktür.

H3: UÖOUP deney grubuna katılan uluslararası öğrencilerin okula uyum son-test puan ortalamaları, ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

H4: UÖOUP deney grubuna katılan uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma son-test puanları ortalamaları, ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Nicel Boyut Katılımcıları

Araştırmanın başlangıcında her sınıf seviyesinden uluslararası öğrenci ve Türk vatandaşı öğrencilere Okula Uyum Ölçeği ve Arkadaş Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği ön-testi uygulanmıştır. Tarama uygulamasına 22 uluslararası öğrenci ve kendi sınıflarından 22 Türk vatandaşı öğrenci toplam 44 öğrenci katılmıştır. Ön-test uygulama sonuçları ile araştırmanın 1. ve 2. hipotezleri test edilmiştir. Ön-test uygulanan öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Tarama Uygulamasına Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler

Tanımlayıcı	Değişken	Frekans	Yüzde
Yaş	14	5	11
	15	8	18
	16	10	23
	17	11	25
	18	10	23
Toplam		44	100
Sınıf	9	8	18
	10	12	27
	11	10	23
	12	14	32
Toplam		44	100
Uyruk	Türkiye	22	50
	Suriye	11	25
	Rusya	4	9
	Ürdün	2	4,5
	Filistin	1	2,2
	Etiyopya	1	2,2
	Çin	1	2,2
	Afganistan	1	2,2
	Kazakistan	1	2,2
Toplam		44	100

Tarama uygulaması sonrasında araştırmacı tarafından geliştirilen uyum programının test edilmesi için öğrenciler okula uyum ve dışlanma ön-test puan dağılımları ve gönüllülük durumuna göre 7'si T.C. vatandaşı 18 öğrenci deney grubuna ve 7'si T.C. vatandaşı 18 öğrenci ise kontrol grubuna atanmıştır. T.C. vatandaşı öğrenciler grupta kolaylaştırıcı rolünde yer aldıklarından eğitim programının test edilmesinde Türk öğrencilerin puanları dikkate alınmamıştır. Böylece uyum programı 11'i deney ve 11'i kontrol grubu olmak üzere 22 uluslararası öğrencinin puanları üzerinden test edilmiştir.

Ölçme Araçları

Araştırmanın nicel boyutunda öğrencilerin demografik bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu, Springer ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen ve Türk kültürüne Durnalı ve arkadaşları (2018) tarafından uyarlanan Okula Uyum Ölçeği ve Yıldız ve Dağ (2017) tarafından 5'li likert tipi bir ölçek olarak geliştirilen Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği kullanılmıştır.

Okula Uyum Ölçeği: Ölçek okula uyum ile okul-öğretmen ve öğrenciler arası destekleyici ilişkilere odaklanmaktadır. Lise ve ortaokul öğrencilerinin okula uyumunu değerlendirmek için geliştirilen ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Okula uyum ölçeğinin iç tutarlılığını tespit etmek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha değeri 84 olarak tespit edilmiştir. Ölçümler arasındaki kararlılığı tespit etmek için yapılan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı her iki uygulama arasında yüksek düzeyde, pozitif [$r(60)=.68$, $p<.05$] bulunmuştur. Ölçekten minimum alınacak puan 10 maksimum alınabilecek puan 40'tır. Ölçekte düşük puanlar uyum güçlüğünü, yüksek puanlar ise uyumu ifade etmektedir.

Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği: Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği; 1) Sosyal etkinliklere katılma (1, 10, 15. maddeler), 2) Sağlıklı iletişim kurma (4, 9, 16. maddeler), 3) Düşüncelerini ifade edebilme (5, 13. maddeler), 4) Akranları arasında kabul görme (3, 6, 8. maddeler), 5) Akranları arasında önemsenme ve değerli bulunma (2, 7, 14, 17, 18. maddeler), 6) Ait olma ve güven (11, 12. maddeler) olmak üzere toplam 18 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği hiç (1), nadiren (2), bazen (3), çok sık (4) ve her zaman (5) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten minimum alınacak puan 18, maksimum alınabilecek puan 90'dır. Ölçekte düşük puanlar dışlanmayı, yüksek puanlar ise uyumu ifade etmektedir. Ölçekte 3, 8 ve 18. maddeler ters kodlanarak puanlanmıştır. Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği Cronbach Alpha değeri 0,836'dır.

Güçlendirme Yaklaşımına Dayalı Grup Psikososyal Eğitim Programının Hazırlanması

Araştırmanın nitel boyutuna ait; uluslararası öğrencilerin aileleri, öğretmenler ve okul idarecileriyle yapılan görüşmeler ve uluslararası öğrencilerle ilgili yapılan araştırma sonuçları Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı (UÖOUP) için zemin teşkil etmiştir. İçerik analizi sonucu araştırmacı tarafından kodlanan sorun alanları ilgili alt temalar altında birleştirilmiştir. Tablo 3'te uluslararası öğrencilerin psikososyal alanda yaşadığı sorunlar başlıklar halinde sıralanmıştır.

Tablo 3: Uluslararası Öğrencilerin Psikososyal Alanda Yaşadığı Sorunlar

• Arkadaşlık ilişkileri kurmakta güçlük	• Oyun ve etkinliklerden dışlanma
• Aileye özlem duymak	• Önyargılar
• Jest ve mimik kullanımı farklılıkları	• Özgüven sorunu
• İletişim becerilerini etkili kullanamama	• Çekingenlik
• Kendini ifade etmekte zorluk	• Telefon bağımlılığı
• Kendi aralarında gruplaşma	• Kültürel farklılıklar
• Kişisel alan kullanımında farklılıklar	• Fiziksel şiddet uygulama
• Korunma ve desteklenme ihtiyacı	• Okula devamsızlık yapma
• Yalnızlık	• Zorbalığa maruz kalma
• Aksanla dalga geçilme	• Akran baskısı

Araştırmacı tarafından nitel görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle araştırma soruları ve amacı çerçevesinde kodlanmış ve ortaya çıkarılan alt temalar ilgili temalar altında birleştirilmiştir. Akabinde bu temalar güçlendirmenin temel bileşenleri olan dayanıklılık, esneklik, umut, güven, cesaret, eylem ve katılım gibi ana temalara dönüştürülmüştür. Böylece güçlendirme temaları programın ana başlıkları haline gelmiştir. Tablo 4'te uluslararası öğrencilerin yaşadığı her bir sorun alt temasının ilgili tema altında toplanması ve sonrasında güçlendirme temalarına dönüştürülmesi gösterilmektedir.

Tablo 4: Sorun Alt Temalarının Güçlendirme Temalarına Dönüştürülmesi

Sorun Alt Temaları	İlgili Tema	Güçlendirme Teması
• Arkadaşlık ilişkileri kurmakta güçlük • İletişim becerilerini etkin kullanamama • Kendini ifade etmekte zorluk	İletişim kurma	İletişim becerilerini geliştirme
• Kendi aralarında gruplaşma • Güvensiz hissetme • Korunma ve desteklenme ihtiyacı	Güvensizlik	Güven inşa etme
• Aileye özlem duymak • Yalnızlık • Uyum sağlayamamak • Dışlanma • Okula devamsızlık yapmak	Yalnızlık ve sosyal izolasyon	Aidiyet sağlama
• Arkadaşlık ilişkileri kurmakta güçlük • Özgüven sorunu • Çekingen davranma	Kendini ortaya koyamama	Cesaretlendirme
• Jest ve mimik kullanımı farklılıkları • Kişisel alan kullanımı farklılıklar • Önyargılar • Aksan farklılıkları	Kültürel farklılıklar	Kültürel farklılıkları anlamak ve kabul etmek
• Yalnızlık • Özgüven sorunu • Telefon bağımlılığı • Oyun ve etkinliklerden dışlanma	Yalnızlık	Bireysel ve sosyal güçlerimizi (sosyal ağlarımızı) fark etmek
• Fiziksel şiddet uygulama • Dışlanma • Akran baskısı • Zorbalığa maruz kalma • Okula devamsızlık yapma	Yabancılaşma	Umutları teşvik etmek

Program, güçlendirme yaklaşımının üç bileşeni olan kişisel güçlendirme, kişilerarası güçlendirme ve bilinçlendirme/farkındalık kazandırmayı içerecek şekilde yapılandırılmıştır. Tablo 5'te hazırlanan programının güçlendirme yaklaşımının bileşenleriyle ilişkisi gösterilmektedir.

Tablo 5: Program Oturumlarının Güçlendirme Bileşenleriyle İlişkisi

Oturum	Program Başlıkları	Güçlendirme Bileşenleri
1	Tanışma, bağ kurma	Kişilerarası güçlendirme
2	İletişim becerilerini geliştirme	Kişilerarası güçlendirme
3	Bireysel ve sosyal güçlerimizi (sosyal ağlarımızı) fark etme	Bilinçlenme-farkındalık kazanma
4	Güven inşa etme	Kişisel güçlendirme Kişilerarası güçlendirme
5	Aidiyet sağlama	Kişisel güçlendirme
6	Kültürel farklılıkları anlama ve kabul etme	Kişisel güçlendirme Kişilerarası güçlendirme
7	Cesaretlendirme	Kişisel güçlendirme Kişilerarası güçlendirme
8	Umutları teşvik etme	Bilinçlenme-farkındalık kazanma

Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı (UÖOUP) uluslararası öğrencileri diğer öğrencilerle birlikte grup ortamında güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Güçlendirme yaklaşımı, programın hazırlanmasında zemin olarak kullanılmıştır. Program haftada bir gün uygulanacak şekilde 8 oturum halinde tasarlanmıştır. Her oturum yaklaşık 60 dakika sürmüştür. UÖOUP oturum taslağı üç farklı üniversiteden çocuk gelişimi, psikoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik

bölümlerinde görevli doktora ve üzeri akademik derecelere sahip üç akademisyen tarafından incelenmiştir. Program özeti Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6: Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programı Özeti

Oturum	Oturum Hedefi	Süreç
1	Tanışma, Bağ Kurma ve Grup Kuralları	Gruba ısınmaya yönelik oyun ve etkinlikler (40dk) Grup kurallarını oluşturma (20dk)
2	İletişim Becerilerini Geliştirme	İletişim becerilerine yönelik oyun oynama (40dk) İletişimde yüz ifadelerini oynamaya yönelik sunum (20dk)
3	Bireysel ve Sosyal Güçleri (Sosyal Ağ) Fark Etmek	Güçlü yönler formu (25dk) Sosyal atom formu (35dk)
4	Güven İnşa Etmek	Güven yürüyüşü oyunu (20dk), Güven havuzu (20dk) Başkalarıyla bağ kurma egzersizi (20dk)
5	Aidiyet Sağlamak	Grup üyeleri benzerlikler çalışması (30dk) Bütün grup üyeleri ortak resim yapma (30dk)
6	Kültürel Farklılıkları Anlamak ve Kabul Etmek	Selamlaşma grup oyunu (15dk) Jest ve mimik kullanımında kültürel farklılıklar (25dk) Farklı kültürlerde alan kullanımı sunumu (20dk)
7	Cesaret Etmek	Grup üyelerinin cesaretle ilgili kişisel öykü paylaşımı (30dk) Cesaret ve kontrol artırma egzersizi (30dk)
8	Uyumu Geliştirme, Umudu Teşvik Etme ve Sonlandırma	Grubun zorluklarla baş etme öykülerini almak (30dk) Tüm oturumları değerlendirmek (30dk)

Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel boyutunda uluslararası öğrenci velileri ve uluslararası öğrencilerin derslerine giren öğretmenler ve okul idarecileriyle yapılan görüşmelerde verilen bilgiler araştırmacı tarafından not alınmıştır. Böylece veri kayıplarının önüne geçilmek istenmiştir. Toplanan verilere içerik çözümlemesi yapılmıştır. Bu çalışmada verilerle kodlamalar yapılmış ve daha sonrasında bu kodlamalardan temalar oluşturulmuştur. Çözümlenen nitel veriler ve elde edilen temalar hazırlanan psikososyal eğitim programı için zemin teşkil etmiştir.

Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen veriler SPSS 26.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programında işlenmiştir. Demografik değişkenlerden sınıf ve yaş değişkenlerinin frekans dağılımları sayı-yüzde olarak verilmiştir. Deney ve kontrol grubuna göre okula uyum ölçeğinden alınan eğitim öncesi ve sonrası puan değişkenleri ile arkadaş-akran gruplarından dışlanma ölçeğinden alınan eğitim öncesi ve sonrası puan değişkenlerinin normallik varsayımları Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Ayrıca deney ve kontrol gruplarının okula uyum ve arkadaş-akran gruplarından dışlanmaya ilişkin her üç ölçüme ait ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Analiz sonucunda verilerin normal dağılmadığı görülmüş ve parametrik olmayan testlerin kullanımına karar verilmiştir. Verilerin analizinde standart sapma, aritmetik ortalama yanında Wilcoxon İşaretli Sıra Testi, Mann-Whitney U Testi ve Friedman Testi kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Deney ve kontrol gruplarının ön-test, son-test ve izleme testi ölçümleri analizlerinden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediği ve gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığı

analiz edilmiştir. Bu amaçla deney ve kontrol gruplarının okula uyum ve arkadaş-akran gruplarından dışlanmaya ilişkin her üç ölçüme ait ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Yapılan analizlerde verilerin anlamlılık düzeyi 0,5 olarak alınmıştır.

Tablo 7: Deney ve Kontrol Grubunun Farklı Ölçümlerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

		n	X̄	S.S	Çarpıklık	Basıklık
Okula Uyum Ölçeği	Ön- Test	22	25	4.29	-.353	-1.11
	Son-Test	22	32.5	5.76	-.360	-.842
	İzleme Testi	22	29.5	5.12	.044	-,904
Arkadaş A.G. Dışlanma Ölçeği	Ön- Test	22	65.5	12.19	-.090	-.153
	Son-Test	22	69.5	11.29	-.237	-.335
	İzleme Testi	22	67.5	11.52	-.090	-.571

Tablo 7'de Okula Uyum Ölçeği ön-test puanlarının basıklık katsayılarının -1 ile +1 değerlerinin dışında kalıp beklenen değerlerden yüksek olduğu görülmektedir. Bu değerlerin dışında kalan veriler normal dağılım göstermediği şeklinde yorumlanmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Bu sonuçlar verilerin normal dağılmadığı ve dolayısıyla deney ve kontrol gruplarının ölçümlerine ilişkin analizler Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, Friedman Testi ve Mann Whitney U Testiyle analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen eğitim programı uygulamasından önce 22 uluslararası öğrenci ve kendi sınıflarından 22 T.C. vatandaşı öğrenciye Okula Uyum Ölçeği ve Arkadaş Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği ön-testi uygulanmıştır. Araştırmanın birinci hipotezi uluslararası öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamaların T.C. vatandaşı öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olacağı yönündedir. Bu hipotezi test etmek amacıyla iki grubun ön-test puanlarını karşılaştırmaya imkân sağlayan parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Okula Uyum Ölçeği ön-test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Uluslararası Öğrenciler ve T.C. Vatandaşı Öğrencilerin Okula Uyum Ön-Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra Ort.	Sıra Tp.	U	Z	P
OUÖ Ön-test	**Uluslararası Öğrenciler**	22	18.57	408.50	155.50	-2.036	.042
	T.C. Vatandaşı Öğrenciler	22	26.44	581.50			
	Toplam	44					

Mann-Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde uluslararası öğrenciler ve T.C. vatandaşı öğrencilerin ön-test puanlarında (Z=-2.036, P=.042) T.C. vatandaşı öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Anlamlılık düzeyi (p. 0,5) olarak alınmıştır. Bu sonuç araştırmanın birinci hipotezini olan uluslararası öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamaları, T.C. vatandaşı öğrencilerin okula uyum ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olacağına ilişkin kurulan hipotezini doğrulamaktadır. Uluslararası öğrencilerin okula uyum puanları T.C. vatandaşı öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.

Araştırmanın ikinci hipotezi uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test puan ortalamalarının T.C. vatandaşı öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ölçeği ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olacağı yönündedir. Bu hipotezi test etmek amacıyla iki grubun ön-test puanlarını karşılaştırmaya imkân sağlayan parametrik olmayan

testlerden Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Arkadaş Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği ön-test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Uluslararası Öğrenciler ve T.C. Vatandaşı Öğrencilerin Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ön-Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	P
AAGDÖ Ön-test	**Uluslararası Öğrenciler**	22	18.32	403.00	150.00	-2.161	.031
	T.C. Vatandaşı Öğrenciler	22	26.38	587.00			
	Toplam	44					

Mann-Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde uluslararası öğrenciler ve T.C. vatandaşı öğrencilerin ön-test puanlarında (Z=-2.161, P=.031) T.C. vatandaşı öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın ikinci hipotezi olan uluslararası öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test puan ortalamaları, T.C. vatandaşı öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olacağına ilişkin kurulan hipotezini doğrulamaktadır. T.C. vatandaşı öğrencilere göre uluslararası öğrencilerin arkadaş akran gruplarından dışlanma puanları daha düşüktür. Arkadaş akran gruplarından dışlanma ölçeği puanlamasına göre düşük puanlar dışlanmayla ilişkili olduğundan uluslararası öğrenciler T.C. vatandaşı öğrencilere göre arkadaş akran gruplarında daha fazla dışlanmaktadırlar.

Deney grubunda okula uyuma ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı sınanması amacıyla Friedman Testi uygulanmıştır. Friedman testi sonuçlarına göre deney grubunun ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür [$X^2(2)= 13.543$, $p = .001$].

Deney grubunda okula uyuma ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçümler arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı sınamak amacıyla Wilcoxon İşaretli Sıralar Testleri uygulanmıştır.

Tablo 10: Deney Grubu Okula Uyum Ön-test, Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

OUÖ		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	P
Ön-test – Son-test	Negatif Sıralar	0	0	0	-2.820	.005
	Pozitif Sıralar	10	5.50	55.00		
	Eşit	1				
Son-test – İzleme testi	Negatif Sıralar	3	4.50	13.50	-1.65	.098
	Pozitif Sıralar	8	6.56	52.50		
	Eşit	0				
Ön-test – İzleme testi	Negatif Sıralar	0	0	0	-2.949	.003
	Pozitif Sıralar	11	6.0	66.0		
	Eşit	0				
	Toplam	11				

Tablo 10 incelendiğinde deney grubunda ön-test ve son- testlerdeki okula uyum puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Z=-2.820, p=.005). Okula uyum son-test puanları (Medyan= 30.27) ön-test puanlarından (Medyan= 24.27) anlamlı düzeyde yüksektir. Bununla birlikte okula uyum ön-test ve izleme testi okula uyum puanlarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (Z=-2.949, p=.003). Grup çalışmasını takiben yaklaşık bir ay sonra gerçekleştirilen izleme testinde de çalışmanın etkinliğinin devam ettiği görülmektedir. Okula uyum

son-test ve izleme testinde ise beklendiği gibi anlamlı bir farklılık görülmemektedir (Z=-1,65, p=.098).

Kontrol grubunda okula uyuma ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı sınanması amacıyla Friedman Testi uygulanmıştır. Friedman testi sonuçlarına göre kontrol grubunun ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür [$X^2(2)=.619$, $p = .734$].

Deney grubunda arkadaş-akran gruplarından dışlanmaya ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının sınanması amacıyla Friedman Testi uygulanmıştır. Friedman Testi sonuçlarına göre deney grubunun ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür [$X^2(2)=6.143$, $p = .046$].

Deney grubunda arkadaş-akran gruplarından dışlanmaya ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçümler arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı sınamak amacıyla Wilcoxon İşaretli Sıralar Testleri uygulanmıştır. Deney grubunda yer alan uluslararası öğrencilerin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 11: Deney Grubu Arkadaş-Akran Gruplarından Dışlanma Ön-Test, Son-Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

AAGDÖ		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	P
Ön-test – Son-test	Negatif Sıralar	1	4.00	4.00	-2.408	.016
	Pozitif Sıralar	9	5.67	51.00		
	Eşit	1				
Son-test – İzleme testi	Negatif Sıralar	5	5.70	28.50	-.103	.918
	Pozitif Sıralar	5	5.30	26.50		
	Eşit	1				
Ön-test – İzleme testi	Negatif Sıralar	3	4.50	13.50	-1.738	.082
	Pozitif Sıralar	8	6.56	52.50		
	Eşit	0				
	Toplam	11				

Tablo 11 incelendiğinde deney grubunda ön-test ve son- testlerdeki arkadaş-akran gruplarından dışlanma puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Z=-2.408, p=.016). Arkadaş-akran gruplarından dışlanma son-test puanları (Medyan= 64,00) ön-test puanlarından (Medyan= 60.00) anlamlı düzeyde yüksektir. Bununla birlikte arkadaş-akran gruplarından dışlanma ön-test ve izleme testi puanlarında anlamlı farklılık olmadığı, farkın anlamlılık sınırına yakın olduğu görülmektedir (Z=-1.738, P=.082). Grup çalışmasını takiben yaklaşık dört hafa sonra gerçekleştirilen izleme testinde çalışmanın etkinliğinde kısmen azalma meydana geldiği görülmektedir. Arkadaş-akran gruplarından dışlanma son-test ve izleme testinde ise beklendiği gibi anlamlı bir farklılık görülmemektedir (Z=-.103, p=.918).

Kontrol grubu arkadaş-akran gruplarından dışlanmaya ilişkin ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının sınanması amacıyla Friedman Testi uygulanmıştır. Friedman testi sonuçlarına göre kontrol grubunun ön-test- son-test ve izleme testi ölçüm puanları arasına anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür [$X^2(2)=.182$, $p = .913$].

Tartışma

Bu çalışma ile uluslararası öğrencilerin okul ortamında arkadaş-akran gruplarından dışlanmalarının azaltılması ve okula uyumlarının artırılması amaçlanmaktadır. Uluslararası öğrencilerin eğitim ortamında yaşadığı psikososyal sorunlara ilişkin daha önce de çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel aşamasında ortaya çıkan sorun alanları daha

önce yapılan araştırmaların çoğunluğunun sonuçlarıyla uyumludur. Uluslararası öğrencilerin okula uyum sağlamakta güçlük yaşama, kendini iyi ifade edememe, arkadaşlık ilişkileri kurmakta güçlük çekme (Avcı, 2019), kendi aralarında gruplaşma (Güngör ve Şenel, 2018), okula devamsızlık yapma (Sarıtaş vd., 2016), (Emin, 2018), iletişim ve kültürel farklılıklar (Turan ve Polat, 2017), eğitim ortamına uyum sağlayamama ve zaman zaman dışlanma (Gülüm ve Akçalı, 2017), oyun ve etkinliklerden dışlanma (Kalebaşı ve Göngör, 2019) yaşanan sorunlara ilişkin ortak konular olarak görülmektedir. Yaşanan sorunların öğrencilerin geldikleri ülkeye göre farklılaştığı da görüşme yapılan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Örneğin öğretmen görüşmelerinden Suriyeli öğrencilerin kendi aralarında gruplaşarak dolaştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum ilgili öğrencilerin daha fazla dışlandıkları ve desteğe ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Aykut (2019), Sarıtaş ve arkadaşları da (2016) benzer bulgulara ulaşarak bu öğrencilerin okulda daha fazla sorun yaşadıklarını raporlamışlardır.

Araştırmacının daha önceki çalışmaları, alanda yaptığı gözlemler ve literatür incelemesi sonucu ulaştığı bulgular uluslararası öğrencilerle ilgili güçlendirme çalışmasının gerekçesini oluşturmuştur. Sosyal hizmet disiplininde önemli bir yaklaşım olan güçlendirme yaklaşımı bireylerin potansiyel rezervlerine ulaşarak güçlerini fark etmelerine aracılık etmektedir. Bu çalışmanın nicel boyutunda güçlendirme yaklaşımının ilkeleri ve varsayımları doğrultusunda uluslararası öğrencilerin yaşadığı sorunlar güçlendirme temalarına dönüştürülerek çalışılmıştır. Güçlendirme programı için yaklaşımın kişisel güçlendirme, kişilerarası güçlendirme ve bilinçlendirme – farkındalık kazandırma formülasyonu altında ilgili temalar işlenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin yaşadığı 20 sorun alanı 8 güçlendirme temasına dönüştürülerek 8 hafta boyunca öğrencilerle grup ortamında çalışılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutundan elde edilen verilere göre temellendirilen güçlendirme temelli grup psikososyal eğitim programı uluslararası öğrencilerin okula uyumunu artırmıştır. Grup çalışmasında uluslararası öğrencilerin yanında kolaylaştırıcı olarak kendi sınıflarından T.C. vatandaşı öğrencilerin de yer alması, istenilen sonucun elde edilmesine katkı sağlamıştır. Böylece grup ortamı okulun mikro bir örneği olarak güçlendirme yaklaşımına dayalı programın etkinliğinin artmasına aracılık etmiştir. Tarama uygulaması uluslararası öğrencilerinin hem okula uyum hem de arkadaş-akran gruplarından dışlanma puanlarının T.C. vatandaşı öğrencilere göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

Uygulanan güçlendirme temelli eğitim programı sonuçlarına göre deney grubundaki katılımcıların okula uyum puanları artmış ve arkadaş-akran gruplarından dışlanma puanları da azalmıştır. Deney grubunda bulunan uluslararası öğrencilerin okula uyum puanları, son-test uygulamasından dört hafta sonra yapılan izleme ölçümünde de kalıcılığını korumuştur. Arkadaş-akran gruplarından dışlanma puanlarında ise ön-test son-test puanları arasındaki son-test lehine olan anlamlı fark izleme testinde kısmen azalmıştır. Eğitimden dört hafta sonra gerçekleştirilen izleme çalışmasında kalıcılığın kısmen azalmasının çeşitli sebepleri olabilir. Covid-19 salgın sürecinde gerçekleştirilen grup çalışmasında okulların bir süre açık kalıp sonrasında kapanması, pandemi sürecinden dolayı hayat koşullarındaki belirsizliğin artması gibi sebepler sonuca etki etmiş olabilir. Aynı zamanda uygulanan grup çalışmasında öğrencilerin maskeli olması, sosyal mesafeye dikkat edilip yakın temasın gerçekleşmemesi de uygulanan çalışmanın uzun süreli etkilerinin azalmasına yol açmış olabilir. Herhangi bir çalışma yapılmayan kontrol grubundaki öğrencilerin okula uyum puanlarında ve arkadaş-akran gruplarından dışlanma düzeylerinde ise anlamlı bir farklılık söz konusu olmamıştır. Deney ve kontrol grubunun ön-test ve son testlerden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında deney grubu öğrencilerin okula uyum puan ortalaması 25'den 32'ye çıkmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmışken kontrol grubunda 28'den 30'a çıkmış ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Arkadaş-akran gruplarından dışlanma ölçümü sonucunda da deney ve kontrol gruplarında benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Deney grubu öğrencilerin arkadaş-akran gruplarından dışlanma puan ortalaması 60'dan 64'e çıkmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmışken kontrol

grubundaki puanlar ön-test de 70 iken son-test uygulamasında da 70 olarak bulunmuş ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Uluslararası öğrencilerin okula uyum puanlarının düşük, arkadaş-akran gruplarından dışlanmalarının ise yüksek olması araştırmanın nitel aşama sonuçlarıyla uyumludur. Çalışmanın nitel boyutu katılımcılarından olan uluslararası öğrencilerin öğretmen ve okul idarecileri yanında uluslararası öğrencilerin velileri de öğrencilerin okul ortamına uyum güçlüğü yaşadığını ve zaman zaman akran gruplarında oyun ve etkinliklerden dışlandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgularla nicel aşama tarama uygulaması sonrasında gerçekleştirilen ölçümlerden elde edilen bulgular birbirini desteklemektedir.

Araştırma sonuçları uluslararası öğrencilerin okula uyum programının uluslararası öğrencilerin okula uyumunu artırmada ve arkadaş-akran gruplarından dışlanmaları azaltmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Güçlendirme kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde okullarda güçlendirme yaklaşımını temel alan deneysel eğitim programlarına çok sayıda rastlanmamıştır. Az sayıda yapılan çalışmalardan biri olan Letendre'nin çalışmasında (1999), okula yabancılaşan ve devamsızlık yapan ortaokul öğrencileriyle okula uyuma yönelik grup çalışmaları gerçekleştirmiş ve çalışma sonunda öğrencilerin öğretmenlerle ilişkilerinin geliştiği ve okula uyumlarının arttığı raporlanmıştır. Güçlendirme yaklaşımını temel alan çalışmalara sağlık alanında ve tıbbi sosyal hizmet alanında daha fazla sayıda rastlanmaktadır. Yılmaz (2019) güçlendirme programının hemşirelik uygulamaları üzerinde kontrol ve hasta güvenliği kültürüne etkisini incelemiş ve güçlendirme programının hemşirelerin uygulamalar ve hasta güvenliği kültürü üzerinde kontrol sahibi olmalarına katkı sağladığı sonucuna varmıştır. Özbaş ise (2014), psikodrama temelli psikolojik güçlendirme programının onkoloji hemşirelerinin güçlenme algıları ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiş, uygulanan çalışmanın hemşirelerin güçlenme algılarını artırdığı ve tükenmişlik düzeylerini azalttığı bulgularına varmıştır.

Araştırmaya 9 farklı ülkeden öğrenci katılmıştır. Farklı geçmişten gelen öğrencilerin araştırmada yer alması çalışmaya kültürel bir zenginlik katmıştır. Jest ve mimik kullanımı, kültürel benzerlik ve farklılıklar, iletişim kurma, selamlaşma ve sosyal alan kullanımı gibi konuların oyunlar, canlandırma, rol alma gibi öğrencilerin aktif olduğu tekniklerle çalışılması güçlendirme sürecine katkı sağlamıştır. Öğrencilerin grup çalışmaları içindeki oyun ve rol almaları da aynen günlük okul içi yaşantılarında olduğu gibi Türk ve uluslararası öğrencilerin birlikte aynı takımlarda yer almaları, birbirleriyle yarışmaları ve ortak çalışma yapmaları da istenen değişimin gerçekleşmesine katkı sağlamıştır. Güçlendirme yaklaşımı lider merkezli çalışma yerine gücü paylaşmayı içeren ortaklığa vurgu yapmaktadır. İşbirliği ve birlikte yapma yani ortaklık teması güçlendirme yaklaşımının temel bileşenlerinden birisidir (Thompson, 2016). Bu anlamda T.C. vatandaşı öğrencilerin grupta kolaylaştırıcı rolünde yer almaları güçlendirme sürecine büyük katkı sağlamıştır.

Çalışmanın belirli sınırlılıkları ve kısıtları bulunmaktadır. Bunların en önemlisi verilerin toplandığı ve araştırmanın yapıldığı dönemde devam eden Covid-19 salgınıdır. Bu dönem bütün insanlarda olduğu gibi uluslararası öğrencilerde de kaygı ve belirsizliğin çok yoğun yaşandığı bir dönem oldu. Okulların zaman zaman açılıp kapandığı ve uzun süreli belirsizliğin yaşandığı bu dönemde öğrencilerle grup çalışmaları gerçekleştirmenin belirli zorlukları söz konusu olmasına rağmen güçlendirme temelli bu çalışmaya öğrenciler -maske, mesafe ve hijyen şartlarını gözeterek- gönüllü olarak devam etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın birinci aşama sonuçlarına göre uluslararası öğrenciler arkadaşlık ilişkileri kurmakta güçlük yaşama, uyum sağlayamama, kendini ifade etmekte zorluk yaşama, oyunlardan ve etkinliklerden dışlanma aile ve öğretmenlerin müşterek olarak ifade ettikleri sorun alanlarıdır. Ailelere göre uluslararası öğrenciler zorbalığa maruz kalma, içe kapanma, dalga geçilme, telefon

bağımlılığı ve okula devamsızlık gibi konularda sorunlar yaşamaktadırlar. Uluslararası öğrencilerin öğretmenlere ve okul idarecilerine göre ise uluslararası öğrenciler aileye özlem duyma, korunma ve desteklenme ihtiyacı, yalnızlık, kendi aralarında gruplaşma, akran baskısı, jest ve mimik kullanımı farklılıkları ve kültürel farklılıklar gibi psikososyal alanlarda çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar.

Araştırmanın nicel boyutunda öncelikle uluslararası öğrencilerin okula uyum ve dışlanma düzeyleri Türk vatandaşı öğrencilerle karşılaştırılmıştır. Uygulanan ön-test sonuçlarına göre uluslararası öğrencilerin Okula Uyum Ölçeği ve Arkadaş Akran Gruplarından Dışlanma Ölçeği ön-test puan ortalamaları T.C. vatandaşı öğrencilerin ön-test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Uluslararası öğrencileri güçlendirmeyi amaçlayan bu deneysel çalışma sonuçlarına göre grup çalışmalarına katılan uluslararası öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre okula uyumları artmıştır. Çalışmadan 4 hafta sonra gerçekleştirilen izleme ölçümünde de uyum lehine kalıcılığın korunduğu görülmüştür. Aynı şekilde grup çalışmalarına katılan uluslararası öğrenciler arkadaş-akran gruplarından dışlanmaları ise kontrol grubundaki öğrencilere göre azalmıştır. 4 hafta sonra eğitimin kalıcılığına ilişkin gerçekleştirilen izleme ölçümünde ise eğitimin kalıcılığının kısmen azalmasına rağmen etkisinin devam ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar güçlendirme temelli okula uyum programının uluslararası öğrencilerin okula uyum ve arkadaş-akran gruplarından dışlanma düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Uluslararası öğrencilerin okula uyumunu artırmayı ve arkadaş-akran gruplarından dışlanmayı azaltmayı hedefleyen bu çalışma sosyal hizmet uzmanları ve rehber öğretmenleri tarafından koruyucu- önleyici, gelişimsel hizmetler ve müdahale programları kapsamında eğitim ortamında uygulanabilir.
- Özellikle dışlanma değişkeni açısından eğitimin kalıcılığının artırılması için psikososyal alanda yaşanan her bir tema ile bir hafta yerine iki hafta gibi daha yoğun olarak çalışılmasının eğitimden elde edilen faydanın kalıcılığını artıracağı düşünülmektedir.
- Bu çalışma sahada uluslararası öğrencilerle çalışan rehber öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve sosyal çalışmacılara güçlendirme yaklaşımının modellenmesi ve kullanılması açısından yön gösterecektir.
- Programın geliştirilmesinde öğrencilerin bulunduğu yaş ve gelişimsel düzeyleri dikkate alınmıştır. Özellikle nitel araştırma sonuçları da dikkate alındığında uluslararası öğrencilerin ortaöğretime başladığı ilk yılda önleyici hizmetler çerçevesinde okula uyum programları içinde uygulanması önerilir. Öğrencilerin okula ilk başladığı yıllar olan 9 ve 10. sınıf seviyesinde uygulanması öğrencilerin okula uyumuna katkı sağlayacaktır.
- Uluslararası Öğrencilerin Okula Uyumu Programına uluslararası öğrenciler yanında uyum sürecini kolaylaştırıcı olarak Türk vatandaşı öğrenciler de dâhil edilmiştir. Gerçekleştirilecek grup çalışmalarında okulun durumu ve öğrencilerin sayısına bağlı olarak uluslararası öğrencilerin yarısı ya da toplam uluslararası öğrenci sayısı kadar T.C. vatandaşı öğrenci de yer alabilir.
- Bu çalışmada zaman ve uygulama gibi sınırlılıklar sebebiyle grup çalışması sadece öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrenci grup çalışmasıyla eş zamanlı olacak şekilde Türkiye'de bulunan uluslararası öğrenci velileriyle de ayrı olarak grup çalışması gerçekleştirilebilir. Uluslararası öğrenci velileriyle gerçekleştirilecek olan grup çalışmasına Türk velilerin davet edilmesi çalışma sonucunda istenen etkiye ulaşmayı kolaylaştıracaktır.
- Bu çalışmanın halen okullarda sosyal çalışmacıları istihdam edemeyen ülkemizde, okul sosyal hizmetinin uygulama alanının gelişmesine katkı sağlayacağı, öğrenci ve aileleri güçlendireceği, sorundan çok çözüme yönelik bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Etik Standartlara Uygunluk

Aydınlatıcı Onam: Araştırmaya katılan tüm katılımcılardan aydınlatıcı onam formu alınmıştır.

Kurum İzni: Araştırma için İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır.

Ölçek İzni: Kullanılan tüm ölçeklerin sahiplerinden izin alınmıştır.

Kaynakça

Alkan, V., Şimşek, S. & Erbil A. B. (2019). Karma yöntem deseni: Öyküleyici alanyazın incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi. 7*(2), 559-582. https://dergipark.org.tr/tr/ download /article-file/707908.

Alvarez, M. E., Bye, L., Bryant, R. & Mumm, A. M. (2013). School social workers and educational outcomes. *Children & Schools, 35*(4), 236-243. https://doi.org/10.1093/cs/cdt019

Askheim, O. P. (2003). Empowerment as guidance for professional social work: An act of balancing on a slack rope. *European Journal of Social Work, 6*(3), 229-240. https://doi.org/10.1080/1369145032000164546

Aykut, S. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim sorunları: Farklılıklara saygı eğitimi odağında okul sosyal hizmet önerisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avcı, F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden mülteci öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Language Teaching and Educational Research* (LATER), *2*(1), 57-80. https://doi.org/10.35207/later.537817

Barker, L. R. (1995). *The social work dictionary*. National Association of Social Workers NASW Press.

Blundo, R. (2001). Learning strengths-based practice: Challenging our personal and professional frames. *Families in Society. 82*(2), 296-304. https://doi.org/10.1606/1044-3894.192

Breton, M. (1994). Relating competence-promotion and empowerment. *Journal of Progressive Human Services*. 5, 27-44. https://doi.org/10.1300/J059v05n01_03

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Creswell, W. J. & Plano Clark L.V. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. Anı Yay.

Conyne, R. K. (2000). Prevention in counseling psychology: At long last, has the time come now? *The Counseling Psychologyst, 28*(6), 838-844. https://doi.org/10.1177/0011000000286005

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi Yay.

Dağ, A. (2018). *Akran gruplarında dışlanma*. Kitabi Yay.

Davis, R. D. & Wormer K. (2003). *Addiction treatment: A strengths perspective*. Second Edition. Thomson Brooks/Cole.

Duman, N. (2000). *Ankara liselerinde çeteye katılma potansiyeli olan öğrenci grupları ve okul sosyal hizmeti*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duman, N. (2014). Okul sosyal hizmetinin tanımı, kapsamı ve çocuk koruma sistemi içindeki yeri. *Sosyal Hizmet Dergisi* (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını), 2014(Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayı), 1-7.

Duman, N. (2014). Türkiye'de dünden bugüne okul sosyal hizmeti. *Sosyal Hizmet Dergisi* (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını), 2014(Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayı), 1-7.

Durnalı, M., Filiz, B. & Aydın E. (2017). Okula uyum ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education, 8*(3), 115-127. https://doi.org/10.19126/suje.357548

Early, T. J. & Glenmaye, L. F. (2000). Valuing families: Social work practice with families from a strengths perspective. *Social Work, 45*(2). (118-130). http://dxdoi: 10.1093/sw/45.2.118

Emin, N. M. (2018). *Geleceğin inşası: Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. Seta Kitapları.

Gülüm, K. & Akçalı, H. (2017). Balıkesir'deki mülteci çocukların eğitim sorunları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Afro-Avrasya Özel Sayısı, 1302-6879. 127-136.

Güngör, F. & Şenel, A. E. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim – öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*. *8*(2), 124-173. http://dxdoi: 10.18039/ajesi.454575

Jarolmen, J. (2017). *Okul sosyal hizmeti: Bir uygulama kılavuzu*. Nika Yay.

Jonson-Reid, M. (2009). An ounce of prevention: Connections to school. *Childeren- Schools, 31*(2), 67-69. http://dxdoi: 10.1093/cs/31.2.67

Kalebaşı, A. & Güngör, F. (2019). Suriyeli ortaöğretim öğrencilerinin akademik ve sosyal uyum deneyimleri: Üsküdar'da nitel bir çalışma, *Turkish Studies-Social Sciences, 14*(4), 1525-1545. http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.22976

Kirst-Ashman K. & Zastrow, C.(2014). *İnsan davranışı ve sosyal çevre, bebeklik-çocukluk-ergenlik.* Nika Yay.

Lee, J. A. (2001). *The empowerment approach to social work practice*. Columbia University Press.

Lee, J. A. & Hudson, E. R. (2017). *Empowerment approach to social work treatment*. (Ed.: F. J. Turner). Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches (142-166). Oxford Press.

Louise Osmond. M. (2005) *School social workers. Encyclopedia of Canadian social work. (*Ed*:* Francis J. Turner). Wilfrid Laurier University Press.

NASW (2012). *NASW standards for school social work services*.

Norman, N. D. (2000). Resiliency enhancement: Putting the strengths perspective ınto social work practice. *The Strengths Perspective and Resiliency Enhancement* in E. Norman (Ed.) (pp. 1-16). Columbia Universtiy Press.

Özbaş, A. A. (2014). *Psikodrama temelli psikolojik güçlendirme programının onkoloji hemşirelerinin güçlenme algıları ve tükenmişlik düzeyleri üzerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı.

Özgür, Ö. (2014). *Çokkültürcü sosyal çalışma*. SABEV Yay.

Pierson, J. & Thomas, M. (2010). *Dictionary of social work. The definitive a to z of social work and social care*. Open University Press.

Pigg, K. E. (2002) Three faces of empowerment: Expanding the theory of empowerment in community development. *Journal of the Community Development Society, 33*(1), 107- 123. https://doi.org/10.1080/15575330209490145

Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi, 2*(65-81). https://doi.org/10.33182/gd.v3i1.555

Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. *1*(25), 208-229.

Sarıahmetoğlu, H. (2019). *Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Saruhan, C. Ş. & Özdemirci A. (2016). *Bilim, felsefe ve metodoloji*. Beta Yay.

SETA & Theirworld. (2017). *Engelleri aşmak*: *Türkiye'de Suriyeli çocukları okullaştırmak*. Turkuvaz Haberleşme ve Yay.

Snoubar, Y. (2017). *Uluslararası öğrencilerin sorunları ve sosyal hizmet gereksinimleri*. Gece Kitaplığı.

Taylan, Ş. (2017). *Sakarya üniversitesindeki uluslararası öğrencilerin sorunları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Teater, B. (2015). *Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri uygulama için bir giriş*. Nika Yay.

Thompson, N. (2016). *Güç ve güçlendirme*. Nika Yay.

Turan, M. & Polat, F. (2017). Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Qualitative Studies*. *12*(4), 31-60. http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2017.12.4.E0034

Turner, F. J. (2005). *Encyclopedia of Canadian social work. waterloo, on, can*: Wilfrid Laurier University Press.

Weick, A., Rapp, C., Sullivan, W. P. & Kisthardt, W. (1989). A strengths perspective for social work practice. *Social Work, 34*(4), 350-354. http://www.jstor.org/stable/23715838

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

    1. Yazar/First author %34,

    2. Yazar/Second author %33.

    3. Yazar/Third author %33.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).